

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE DUYARLI

DİL KILAVUZU

1993

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

TOCAM

Başkent Üniversitesi Toplumsal
Cinsiyet Araştırmaları Merkezi

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE DUYARLI

DİL KILAVUZU

2022

ÖNSÖZ

Sağlık, eğitim ve iletişim başta olmak üzere yaşamın birçok alanına dokunan ve katkı sağlayan bir kurum olarak **Başkent Üniversitesi**, toplumsal cinsiyet eşitliğini temel değerlerinden biri olarak benimsemektedir. Bu kılavuz, içinde yaşadığımız topluma karşı sorumluluklarımızın bir parçası olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir dil kullanımının gerekliliğinden hareketle, Üniversitemizin **Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Merkezi (TOCAM)** tarafından hazırlanmıştır. **Kılavuzun temel amacı, toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin temel kavramları ve cinsiyetçi dil kullanımının farklı boyutlarını göstererek; dilimize yerleşmiş basmakalıp yargılar, ayrımcı ifadeler, hatalı ve etiketleyici tanımlamalara dikkat çekmek ve bu konuda farkındalık yaratmaktır.** Kılavuzun son bölümünde ise toplumsal cinsiyet alanına ilişkin bir okuma listesi yer almaktadır.

Doç. Dr. **Ceyda KULOĞLU**
Dr. Öğr. Üyesi **Banu ERŞANLI TAŞ**
Dr. Öğr. Üyesi **Ebru AKÇAY**
Öğr. Gör. **Erdem Alper TURAN**
Arş. Gör. **Aslı ŞAHİNKAYA ERMİŞ**
Grafiker **Eray ÖZKAN**

*“Milletimiz güçlü bir millet olmaya azmetmiştir.
Bunun gereklerinden biri de kadınlarımızın
her konuda yükselmelerini sağlamaktır.
Bundan dolayı kadınlarımız ilim ve fen sahibi
olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim
basamaklarından geçeceklerdir.”*

Mustafa Kemal Atatürk

İÇİNDEKİLER

Kavramlar	2
Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Dil ve Üslup Kullanımı	5
Okuma Listesi	12

KAVRAMLAR

1. Ataerkil Sistem: Erkeğin üstünlüğü fikrini savunan ve erkek otoritesine dayanan toplumsal örgütlenme sistemidir.

2. Biyolojik Cinsiyet: Bireyin doğuştan getirdiği anatomik ve fizyolojik özelliklere denir.

3. Toplumsal Cinsiyet: Bireyin içinde yaşadığı toplumun kültür, gelenek ve normları doğrultusunda, biyolojik cinsiyetine uygun olduğu düşünülen ve kendisine ataerkil sistem tarafından atfedilen rol, davranış ve sorumluluklardır.

4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Farklı cinsiyetten bireylerin sosyal, ekonomik ve hukuki alanlarda eşit olmaları anlamına gelmektedir.

5. Cinsiyetçilik: Bireyin biyolojik ve toplumsal cinsiyeti temelinde karşılaştığı önyargı, ayrımcılık ve hak mahrumiyetlerini ifade eder.

6. Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı: Bireyin, ataerkil sistem, cinsiyetçi tutum ve davranışların bilincinde olarak cinsiyet eşitliğini savunmasıdır.

7. Cinsiyete Dayalı İş Bölümü: Kadın ve erkeklere, toplumsal cinsiyet rolleri temelinde farklı meslek, görev ve sorumlulukların uygun görülmesidir.

8. Cam Tavan: Profesyonel yaşamda, toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde bireylerin karar mekanizmalarına katılımını engelleyen resmi olmayan uygulamaları anlatan metafordur.

9. Pozitif Ayrımcılık: Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan bireylerin hak mahrumiyetleri giderilene kadar kendilerine sağlanan ayrıcalıklardır.

10. Şiddet: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un ikinci maddesinin d bendinde şiddet; "kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum veya davranış" olarak tanımlanmaktadır.

11. Kadına Yönelik Şiddet: 6284 Sayılı Kanun'un ikinci maddesinin ç bendinde kadına yönelik şiddet, "kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış" olarak tanımlanmaktadır.

12. Flört Şiddeti: Flört ilişkisinde partnerlerden birinin diğerine uyguladığı fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddeti ifade eder. Flört şiddetine konu olan eylemlerle aynı zamanda dijital platformlarda da karşılaşılabilir.

13. Israrlı Takip (Stalking): Bireyin gerçek ya da sanal dünyada kendini güvende hissetmeyeceği bir biçimde ısrarla takip edilmesidir.

14. Eril Açıklama/Er-bilmişlik (Mansplaining): Erkeklerin daha iyi bildiklerini iddia ederek kadınları düzeltmesi, sözünü kesmesi, aşağılaması vb. tutum ve davranışlarını ifade eder.

15. Gaslighting: İkili ilişkilerde, taraflardan birinin diğerine uyguladığı ve kişinin kendi duygu, düşünce ve davranışlarından şüphe etmesine neden olan bir manipülasyon yöntemidir.

CİNSİYET EŞİTLİĞİNE DUYARLI DİL VE ÜSLUP KULLANIMI

SÖZLÜ İLETİŞİM

Gündelik yaşamda alışkanlıklar, kültürel normlar ve gelenekler çerçevesinde süregelen **cinsiyetçi kullanımlardan uzak durulmalıdır. İletişimin** dili, tonu ve üslubunun **ataerkil söylemleri yeniden üretmemesine özen gösterilmelidir.**

Ataerkil sistem, bireylere biyolojik ve toplumsal cinsiyetlerine uygun olduğu düşünölen kişilik özellikleri atfetmektedir. Bu özellikler, bireylerin biyolojik ve toplumsal cinsiyetlerine göre değil; **ilgi alanı, karakter özellikleri ve kişisel yönelimlerine** göre şekillenmektedir. Bu basmakalıp yargılar aşğıdaki gibi örneklenebilir:

Kadın	Erkek
Duygusal	Güçlü
Dedikoducu	Güvenilir
İtaatkâr	Buyurgan
Fedakâr	Bencil
Kırılgan	Saldırgan
Korkak	Cesur
Anlayışlı	Sert

Ataerkil sistem, bireylere biyolojik ve toplumsal cinsiyetlerine uygun olduğu düşünölen meslekler atfetmektedir. Bu meslekler, bireylerin biyolojik ve toplumsal cinsiyetine göre değil; **bilgi, beceri ve yetkinliklerine** göre belirlenmektedir. Kadın ve erkeklerle özdeşleştirilmiş bu meslekler aşğıdaki gibi örneklendirilebilir:

Kadın	Erkek
Hemşire	Doktor
Öğretmen	Mühendis
Hostes	Pilot
Bakıcı	Tamirci
Sekreter	Yönetici

Cinsiyetçi Atasözleri ve Deyimler

“Kadının fendi erkeği yendi.”

“Elinin hamuruyla erkek işine karışma.”

“Kız evi, naz evi.”

“Kız beşikte, çeyiz sandıkta.”

“Kızını dövmeyen dizini döver.”

“Adam olana çok bile.”

“Şimdi adama benzedin!”

“Adamlık sende kalsın.”

“Adam yerine koymak.”

“Tam adamını bulmak.”

Hatalı Yaygın Kullanımlar

Bayan	Kadın
Kız isteme	Tanışma merasimi
Kızlık soyadı	Evlilik öncesi soyadı
Kadın sporcu	Sporcu
Bilim adamı	Bilim insanı
İnsanoğlu	İnsanlık
Devlet adamı	Bürokrat
Adam akıllı	Aklı başında
Hanım hanımcık	Ağır başlı

SÖZSÜZ İLETİŞİM

Bireyler, **iletişim sürecinde karşı tarafa rahatsızlık verecek tutum ve davranışlardan kaçınılmalıdır**. Bu davranışlar kişisel alanın ihlal edilmesi, istenmeyen fiziksel ve cinsel temas, rahatsızlık verici jest, mimik ve bakışlar, yok sayan beden dili kullanımı biçiminde örneklenebilir.

GÖRSEL İLETİŞİM

İletişim sürecinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren bir biçimde, bireyleri ikincil konuma iten, ötekileştiren, aşağılayan ve stereotipleştiren görsellerin üretim ve kullanımından kaçınılmalıdır.

OKUMA LİSTESİ

İradenin İyimserliği: 2000'lerde Türkiye'de Kadınlar, A. Bora (Derleyen)

Sınır Tanımayan Şiddet: Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu, Y. Ertürk

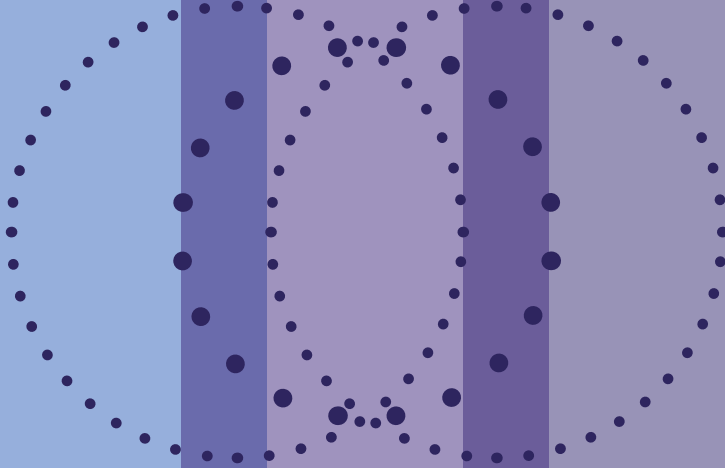
Tarihin Cinsiyeti, F. Berktay

Toplumsal Cinsiyet: Temel Bilgiler, H. M. Lips

Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, R. W. Connell

Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması, C. Fine

1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Ş. Tekeli (Yayına Hazırlayan)

1993

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

TOCAM

Başkent Üniversitesi Toplumsal
Cinsiyet Araştırmaları Merkezi